

Game et professorat ...

Margretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer:

Køn og Karriere i Akademia. Bag Facaden

Hans Reitzels Forlag, 2024. 133 s., 250 kr.

Af Stine Willum Adrian

Professor i sociologi, UiT-Norges Arktiske Universitet
stine.willum.adrian@uit.no, <https://orcid.org/0000-0002-1481-4318>

Er du forsker eller sidder du i universitetsledelsen, så er *Køn og Karriere i Akademia. Bag Facaden* pligtlæsning. Bogen kan læses både som en guide til, hvordan du 'gamer' dig til et professorat (hvis du er mand) eller som et opråb til politikere og universitetsledelser om at gentænke rammerne for dansk forskning.

Bogen undersøger, hvordan mange års universitetsreformer har påvirket den måde, forskning bedrives på i dag, og hvordan de nyere forskningspraksisser, der er opstået i kølvandet på universitetsreformen i 2003, har en stærk kønnet slagside. Bogen er lille og letlæst. Den er skrevet formidrende og sobert. Den baserer sig på et imponerende stort kvalitativt materiale bestående af 173 semistrukturerede interviews med forskere fra tre universiteter i Danmark. Forskerne, der interviewes, er alle fra samfundsvidenskabelige discipliner – sociologi, statskundskab og økonomi. Interviewene fordeler sig på 96 lektorer og 77 professorer, heraf er 101 mænd og 72 kvinder. Derudover har forfatterne anvendt offentligt tilgængelige

CV'ere på forskernes online universitetsprofiler til blandt andet at kortlægge forskernes publikationsnetværk. Selvom bogen er skrevet formidrende, er der gjort en del ud af at skabe metodisk transparens, så de prekære og chokerende fund ikke forsvinder i metodekritik. Med andre ord, studiet er på alle måder bundsolidt.

Bogen er skrevet af de to professorer i sociologi, Margretha Järvinen (KU) og Nanna Mik-Meyer (CBS), der med bogen vælger at forske på deres egen og relaterede fagdiscipliner om hvordan ulighed blandt kønnene opstår. Det er et modigt valg. Selvom sociologien har en stærk videnssociologisk tradition, er det ikke normalt at kigge mod egen praksis, og slet ikke på hvordan uligheder produceres blandt kollegaer. Der har dog længe været et åbent behov for forskning. Med reformer og indføring af det bibliometriske system, færre basismidler og flere strategiske forskningsmidler har forsknings- og publikationspraksisser transformeret sig, og hermed også hvad der forskes om. Hidtil har der ikke været forsket i, hvilke konsekvenser

sådanne omvæltninger har haft for karriereveje og forskning i samfundsvidenskaberne.

Samtidig har Mik-Meyer og Järvinen været nysgerrige på, hvorfor ligestillingsdagsordenen, der i årevis er blevet diskuteret på universiteterne, endnu ikke har ført til markante ændringer på kønsfordelingen af fastansatte, særligt professorater. Her ligger Danmark i modsætning til de andre nordiske lande i den tunge ende i Europa. Internationalt er der en ret omfangsrig litteratur på køn i akademia. I Danmark har der ikke været det samme fokus på at afdække kønsbalancen blandt fastansatte på universiteterne som fx i Norge, hvor det Norske Forskningsråd i mange år har finansieret forskning gennem BALANSE-initiativet *Kjønnsbalanse i toppstillinger og forskningsledelse*¹. Samtidig har forskningen i Danmark fokuseret på sexisme og work-life-balance. Det vælger Mik-Meyer og Järvinen at gå udenom, skriver de. I stedet er deres nysgerrighed rettet mod hverdagspraksisser i forskningslivet. Her finder de interessante forklaringer på, hvorfor det er mændene, der løber med professoraterne, og hvordan de nye måder at forske på bidrager til at reproducere kønsulighed i akademia.

Studiet er designet som et genkendeligt solidt sociologisk, kvalitativt studie med Bourdieu og kapital-begrebet som analytisk blik, men er alligevel nyskabende, fordi studiet kobler køn og de sidste 20 års forandringer i forskningspraksisser. Det gør forfatterne gennem en række analytiske nedslag i bogens kapitler og ved at zoome ind på forskellige grupper af deres informanter. Først viser de, hvordan strategisk netværksdannelse er blevet nødvendigt med det øgede pres på publicering i internationale tidsskrifter. Her fokuserer de på de mandlige informanter. Aksel, en af informanterne, beskriver forandringen i bogens indledning, hvor han understreger, at netværk i dag er nødvendigt. Det handler ikke "bare" om at være en god forsker. "I dag er vi alle sammen både forskere og sælgere".

Selvom der også er forskel på, hvor gode mændene er til netværksdannelse, så er det dem, der er blandt de mest strategiske. Det beskrives blandt andet ved, at mændene i højere grad netværker med fagfællebedømmere og redaktører

af de internationale (amerikanske) tidsskrifter, for herved at få publikationer igennem i de gode tidsskrifter.

Et andet tema, der tages op er, hvordan forskerens placering i henholdsvis centrum eller periferi af ens fagdisciplin, er væsentlig. Det kan afgøre muligheder for finansiering, prestige og publicering i de tidsskrifter, der er udvalgt som særligt relevante inden for ens fagfelt. Her viser det sig, at de områder eller metoder, mange kvindelige forskere interesserer sig for (herunder familieforskning, kønsforskning, migrationsforskning og kvalitativ forskning), er defineret som perifære. Med en profil inden for de områder bliver det svært at opnå fast stilling og i sidste ende professorat.

Fordelingen af serviceopgaver fra undervisning til administrative opgaver udgør også et analytisk nedslag. Bogen viser, at det ofte er kvinder, der ender med at tage det akademiske "husarbejde". Gennem analysen får vi indsigt i, hvornår og hvilke serviceopgaver, der tæller på CV'et. Og vi lærer hvilke strategier, der kan bruges til at undgå husarbejde, for eksempel "strategisk inkompetence", så der bliver mere tid til forskning. En strategi der igen tilskrives mænd.

Endelig tager forfatterne også de kvindelige forskeres oplevelser i forbindelse med undervisning op. Her beskrives en autoritetskløft i undervisningen, der gør, at man som kvinde typisk skal arbejde hårdere for at opnå autoritet og anerkendelse hos de studerende.

I alle nedslag står køn centralt. Mik-Meyer og Järvinen bygger op til bogens mest interessante fund, nemlig at køn i akademia er tabu. Køn er svært at tale om, flere af de mandlige informanter bliver helt enkelt mundlamme, når forfatterne stiller de to enkle spørgsmål: 1) "Hvordan mener du, at den relativt lave andel kvindelige professorer kan forklares?" Og 2) "Har du været vidne til situationer, hvor mænd og kvinder blev behandlet forskelligt, for eksempel situationer hvor det ene køn blev favoriseret?"

Flere af de mandlige forskere understreger, at køn er en vigtig problematik. Nogle har ingen forklaringer på hvorfor, der er færre kvindelige professorer end mandlige, eller de peger på fortidens kønsforestillinger og praksisser. Andre taler uden

om spørgsmålene, og peger i stedet på de gange, de har bevidnet, at en kvinde er valgt til at blive professor for at sikre diversiteten.

Flemming (s. 90-91), en af de mandlige informanter, mener, at ledelsen på hans institut har fokus på problemet. De har ansat nogle kvindelige professorer, som ifølge ham har stort fokus på pligtarbejdet, og han forklarer, at "[d]et går ud over deres forskning, som så måske ikke ligger på samme niveau som deres mandlige kollegers." På en indirekte facon får Flemming beskrevet, at det ikke er prestigefyldt eller udtryk for at man er en dygtig forsker, når man tager ansvar for instituttets husarbejdsopgaver. Han understreger også, at han nok er lidt "tonedøv". Han er selv optaget af "avanceret teori og hardcore videnskabelig tænkning", hvilket han ikke rigtig har kunne sælge til potentielle kvindelige ph.d.-studerende. På den måde viser Flemming også, at den type forskningsinteresser, der optager ham og andre mænd, opleves som mere væsentlige end dem, hans kvindelige kollegaer fokuserer på.

På trods af tavshed og kønstabu får Järvinen og Mik-Meyer således de mandlige forskere til at fortælle om de praksisser og syn, de har på deres kvindelige kollegaer. Svar, der er med til at forklare, hvorfor kvinder ikke får professorater eller fastansættelser lige så let som mænd. Selv om forfatterne skriver, at analysens fokus ikke er sexismen, er det måske i virkeligheden det, de i dette kapitel får afdækket – ikke den seksuelt krænkende version, men hverdagssexismen. Det er godt gået. Det strategiske valg at fokusere på de mandlige forskere i nogle af kapitlerne giver blik for usynliggørelse og nedprioritering af kvindelige forskeres arbejde. Det er også de rigtige valg, når

bogens mission er at genstarte en debat om konsekvenserne af forskningsreformerne og af køn i akademien.

Som kvindelig forsker pirker det valg samtidig til min nysgerrighed. Hvad sagde ruppen af kvinder, der er blevet interviewet? Hvordan reagerer de, når de læser Järvinen og Mik-Meyers bog? Bliver de lige så forbandet som mig, mens de læser teksten? Ændrer deres syn på akademisk "husarbejde" og "netværk" sig? Og har nogle af de kvindelige forskere såvel som de mænd, der er mindre instrumentelle, andre og alternative bud på, hvordan man kan gøre akademien? De historier kunne også være inspirerende når forskningspolitik skal til debat. Har de andre kriterier for, hvad god forskning er? Er det overhovedet muligt at lancere sådanne alternative historier om forskning som bidrag til den forskningspolitiske diskussion om, hvad relevant og god forskning kunne være?

Bogen udgør et excellent, banebrydende og vigtigt bidrag til vores viden om kønsulighed i akademien. Der er ingen tvivl om, at bogen formår at skabe det nødvendige vidensgrundlag for en langt mere kvalificeret forskningspolitisk og kønspolitisk debat. Tak til forfatterne for det. Vi trænger til at få denne her debat bredt blandt kollegaer, i forskningsgrupperne og på institutter, men mest af alt i den forskningspolitiske elite. Så min opfordring med denne anmeldelse er, at vi sætter netværket igang og får bogen i hånden på alle involverede i forskningspolitik, forskningsfinansiering og universitetsledelse. Det vil kunne bidrage til en mere kvalificeret diskussion om, hvad forskningsexcellence betyder, og hvilke kriterier, vi skal fremover skal bruge, når vi udvælger fastansatte og professorer.

Noter

¹ Se mere: <https://www.forskningsradet.no/finansiering/hva/balanse/>